

# Pentru noi oameni, și pentru mântuirea noastră

## Încarnarea domnului Isus Hristos în crezurile Bisericii Antice

György Papp

Încarnarea Domnului nostru Isus Hristos este unul dintre cele mai profunde mistere ale teologiei creștine. „Această doctrină afirmă că Dumnezeu S-a făcut trup, că Dumnezeu a asumat o natură umană și a devenit un om în persoana lui Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și a doua persoană a Sfintei Treimi”.<sup>1</sup> În forma unor narațiuni, învățăm despre întruparea lui Isus atât în evangheliile canonice, cât și cele extra-canonice. Primele interpretări ale acestui mister pot fi găsite atât în Evangheliile, cât și în scrisorile apostolice. În epoca post-biblică, Părinții Apostolici și Apologeții au continuat să dezvolte teologia întrupării, îmbrăcând-o în termeni filozofici și incluzând în scrierile lor sinteze sub forma așa-numitelor declarații *regula fidei* (regula credinței), care pot fi considerați precursorii crezurilor formulate în veacurile ulterioare.

Un crez, ca o declarație formală, oficială a credințelor creștine care ghidează și influențează acțiunile individului, are în general ca scop să răspundă la întrebările aflate în dezbatere și să ofere un rezumat concis al esenței unei chestiuni teologice, în special pentru catehumeni. Datorită controverselor trinitariene ale vremii, crezurile s-au dezvoltat cu o structură tripartită (în comparație cu declarațiile asemănătoare cu crezul și *regula fidei*), împărțindu-și conținutul în trei secțiuni distincte. Prima secțiune a acestor crezuri afirmă credința în Dumnezeu Tatăl, creatorul tuturor lucrurilor, a doua secțiune afirmă credința în Dumnezeu Fiul, Isus Hristos, în calitate de Mântuitor al oamenilor, iar a treia secțiune afirmă credința în Dumnezeu Duhul Sfânt și în lucrările Sale. Pasajul referitor la întrupare se află în prima parte a celei de-a doua secțiuni. Această secțiune poate fi divizată în subunități distincte, fiecare abordând întrebări precum:

- numele Fiului și epitetetele sale;
- originea Fiului;
- natura Fiului și scopul statutului său de „Fiu”.

---

<sup>1</sup> Vezi: Incarnation, Jesus Christ. In: *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Incarnation-Jesus-Christ> (accesat: 21.08.2023.).

În acest eseu, îmi propun să conturez doctrina referitoare la întruparea lui Isus Hristos așa cum este reflectată în cele mai semnificative credințe ale creștinismului. Totuși, pentru a înțelege evoluția acestei doctrine, voi începe prin a prezenta câteva imagini din lumea primelor declarații asemănătoare cu credința care au apărut în perioada post-biblică.

## 1. Declarații asemănătoare cu credința din epoca dinaintea credințelor

Ignatius (Igație) din Antiohia, un reprezentant deosebit de semnificativ al așa-numiților Părinți Apostolici, care a trăit în perioada de tranziție de la sfârșitul primului secol la începutul celui de-al doilea secol d.Hr., și-a exprimat de mai multe ori mărturisirea despre întruparea lui Isus în biserici din Asia Mică, în timpul călătoriei sale spre Roma, unde urma să fie prizonier și să-și „accepte” martiriul în fața leilor din arena arenei. În scrisoarea sa către Efeseni, el a descris în cuvinte poetice și emoționante misterul întrupării Domnului Isus Hristos:

Un singur doctor este, trupesc și duhovnicesc, născut și nenăscut, Dumnezeu în trup, în moarte viață adevărată, din Maria și din Dumnezeu, mai întâi pătimitor și apoi nepătimitor, Iisus Hristos, Domnul nostru. (*Scrisoarea lui Ignatius către Efeseni* 7:2, recenzie medie)<sup>2</sup>

O recenzie mai amplă a acestui pasaj, care probabil a fost compusă în secolul al IV-lea,<sup>3</sup> prezintă o formulare diferită și include o adăugire care accentuează motivele pentru care Isus a luat asupra Sa natura umană:

Avem și ca medic pe Domnul Dumnezeu nostru, Isus Hristos, Fiul unic și Cuvântul, care exista înainte de timp, dar care ulterior a devenit și om, din Maria fecioara. Pentru că «Cuvântul s-a făcut trup», fiind fără trup, a fost în trup; fiind imposibil, a fost într-un trup care putea suferi; fiind nemuritor, a fost într-un trup muritor; fiind viață, a devenit subiect al corupției, pentru a elibera sufletele noastre de la moarte și corupție, și pentru a le vindeca și restaura la sănătate, când erau bolnave de

---

<sup>2</sup> Bart Ehrman (ed.), *The Apostolic Fathers*. Vol. 1. Cambridge: Harvard University Press, 2003, 227; Dumitru Fecioru (ed.), *Scrierile părinților apostolici*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979, 159–160.

<sup>3</sup> Ehrman, *The Apostolic Fathers*, 1.212.

necredință și poftelor rele. (*Scrisoarea lui Ignatius către Efeseni 7:2*, recenzia mai lungă)<sup>4</sup>

De asemenea, în alte pasaje ale scrisorilor sale, Ignatius subliniază că Isus Hristos este în același timp Fiul lui Dumnezeu și Fiul omului. În Efeseni 20, el argumentează că membrii congregației ar trebui să asculte de episcop și de prezbiteri, deoarece

fiecare din voi și toți îndeobște vă adunați în harul, care vine de la numele Său, într-o singură credință și în Isus Hristos «cel după trup din neamul lui David», Fiu al omului și Fiu al lui Dumnezeu. (*Scrisoarea lui Ignatius către Efeseni 20:2*, recenzia medie)<sup>5</sup>

La începutul scrisorii sale către Smirnaeni, citim că

Care cu adevărat este «din neamul lui David după trup», dar Fiu al lui Dumnezeu după voința și puterea lui Dumnezeu, născut cu adevărat din Fecioara, botezat de Ioan, «ca să se împlinească de El toată dreptatea». (*Scrisoarea lui Ignatius către Smirnaeni 1:1*, recenzia medie)<sup>6</sup>

Prin acest tip de retorică, prezentând uniunea naturilor divine și umane în Isus Hristos, el anticipează într-un fel cristologia clasică a celor două naturi.<sup>7</sup>

Când se adresează bisericii din Tralles, observăm în scrisorile sale o apologie anti-docetică,<sup>8</sup> deoarece subliniază că, prin încarnare Isus Hristos, a asumat o natură umană reală:

Și așa, fii surzi atunci când cineva îți vorbește în afara lui Isus Hristos, care era din neamul lui David și din Maria, care s-a născut cu adevărat, a mâncat și a băut cu adevărat, a fost cu adevărat persecutat în timpul lui Pontius Pilat, a fost cu adevărat răstignit și a murit, în timp ce cei din ceruri și de pe pământ și din sub pământ priveau. 2. El a fost cu adevărat înviat din morți, Tatăl Său îl înviase. În același fel, Tatăl Său ne va învia și pe noi în Isus Hristos, noi care credem în El, în afara căruia nu

---

<sup>4</sup> Ehrman, *The Apostolic Fathers*, 1.227.

<sup>5</sup> Ehrman, *The Apostolic Fathers*, 1.239–241; Fecioru, *Scrierile părinților apostolici*, 164.

<sup>6</sup> Ehrman, *The Apostolic Fathers*, 1.297; Fecioru, *Scrierile părinților apostolici*, 182.

<sup>7</sup> William Schoedel, *Ignatius of Antioch. A Commentary on the Letters of Ignatius of Antioch*. Philadelphia: Fortress Press, 1985, 20.

<sup>8</sup> Schoedel, *Ignatius of Antioch*, 20.

avem viață adevărată. (*Scrisoarea lui Ignatius către Trallieni* 9:1–2, redacția mai lungă)<sup>9</sup>

Tratatul *Apologia lui Aristides* din Atena, menit să fie prezentat Împăratului Hadrian, rezumă întruparea lui Hristos în următorul mod:

Creștinii, așadar, își trag originea religiei lor de la Isus Mesia; și el este numit Fiul lui Dumnezeu Cel Prea Înalt. Și se spune că Dumnezeu a coborât din ceruri și a luat asupra Sa și S-a îmbrăcat în carne dintr-o fecioară ebraică; și Fiul lui Dumnezeu a trăit într-o fiică a omului. Acest lucru este învățat în evanghelie, așa cum este numită, care cu puțin timp în urmă a fost propovăduită printre ei; și chiar tu, dacă o vei citi, poți percepe puterea care îi aparține. Acest Isus, deci, s-a născut din neamul ebraicilor; și a avut doisprezece ucenici pentru ca scopul întrupării Lui să fie îndeplinit în timp. (*Apologia lui Aristides* 2).<sup>10</sup>

Prima *Apologie a lui Iustin Martirul* conține un pasaj care mărturisește întruparea lui Hristos, încorporat în cele mai semnificative evenimente ale vieții sale, asemănător cu ceea ce am văzut în *Apologia lui Aristides*:

Dar, în cărțile profeților noi găsim propovăduit de mai înainte, ca Isus, Hristosul nostru, va veni, născându-Se dintr-o fecioară, că va ajunge la vârsta bărbăției și va vindeca toată boala și toată slăbiciunea, că va învia morții și că prigonit, desconsiderat și răstignit, va muri, că va învia și Se va înălța la ceruri, că va fi și Se va numi Fiu al lui Dumnezeu, că unii vor fi trimiși de El să propovăduiască acestea la tot neamul omenesc și că oamenii cei dintre neamuri vor fi aceia care vor crede mai degrabă în El. (*Apologia lui Iustin în numele creștinilor* 31:7)<sup>11</sup>

Melito din Sardis de asemenea, se referă în repetate rânduri la întruparea lui Isus Hristos în lucrarea sa *De Pascha*. El încadrează învățăturile despre viața Mântuitorului în evenimentele care arată cum Isus Hristos a adus mântuire oamenilor căzuți, prin nașterea, suferința, moartea și învierea Sa. În acest context, aș dori să citez două fragmente semnificative din această frumoasă omilie poetică:

El este Cel care, venind de la cer la pământ din cauza celui care suferea, și îmbrăcându-se în același trup printr-o pânțecă de fecioară, și ieșind ca un om, a acceptat

<sup>9</sup> Ehrman, *The Apostolic Fathers*, 1.265.

<sup>10</sup> *Aristides' Apology*. In: <https://www.newadvent.org/fathers/1012.htm> (accesat: 01.09.2023.).

<sup>11</sup> Denis Mimms – Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr. Apologies*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 167; Teodor Bodogae – Olimp Căciulă – Dumitru Fecioru (ed.), *Apologeți de limba greacă*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980, 45.

patimile celui care suferea prin trupul care putea să sufere, și a dezlegat patimile firii; și, prin Duhul care nu putea să moară, a învins moartea, ucigașul oamenilor.<sup>12</sup>

Într-un alt pasaj al acestei omilii poetice citim:

El a îmbrăcat un trup dintr-o fecioară din cauza oamenilor, El, care este Cuvântul alături de tine; și Dumnezeu este Cuvântul, și Cuvântul este Om, și Omul este cu Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu și-a vizitat propria creație, pe care a făcut-o după chipul și asemănarea Sa. El și-a trimis propriul Fiul din cer la pământ, fără trup, și a luat un trup dintr-o fecioară. El s-a născut ca om și a ridicat omul pierdut și a adunat membrele sale răspândite.<sup>13</sup>

Irineu, în lucrarea sa *Împotriva ereziilor* evidențiază motivația divină a întrupării, și anume „iubirea abundantă” a lui Dumnezeu față de creația Sa:

Mulți oameni barbari care cred în Hristos acceptă această succesiune și posedă mântuirea, scrisă fără hârtie sau cerneală de Duhul în inimile lor, și țin cu sârguință tradiția veche. Ei cred într-un singur Dumnezeu, Creatorul cerului și al pământului și a tot ce este în ele, și în Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care, din iubirea Sa bogată față de lucrarea pe care a făurit-o, s-a supus nașterii din fecioară, pentru ca El Însuși, prin El Însuși, să unească omul cu Dumnezeu, și El a suferit sub Ponțiu Pilat și a înviat din morți și a fost luat în slavă și va veni în slavă ca Mântuitor al celor mântuiți și Judecător al celor judecați, trimițând în focul veșnic pe cei care strică adevărul și disprețuiesc pe Tatăl Său și venirea Sa. (Irineu, *Împotriva ereziilor* III 4:2)<sup>14</sup>

Într-un pasaj ulterior din aceeași lucrare, când încearcă să explice relația dintre natura divină și cea umană în Isus Hristos întrupat, el scrie:

Căci Hristos nu a coborât atunci în Isus și nici unul nu era Hristos și celălalt Isus, ci Cuvântul lui Dumnezeu, Mântuitorul tuturor, care stăpânește cerul și pământul, care este Isus, așa cum am arătat mai înainte, și care a luat trup și a fost uns cu Duhul de către Tatăl, a devenit Isus Hristos. (Irineu, *Împotriva ereziilor* III 9:3)<sup>15</sup>

În demonstrația sa *Despre predicarea apostolică*, Irineu aduce în discuție repetat afirmații care ne amintesc de primele crezuri creștine, care conțin elementele esențiale ale doctrinei privind întruparea. La începutul primei secțiuni a acestei

---

<sup>12</sup> Stewart George Hall, *Melito of Sardis: On Pascha and Fragments*. Oxford: Clarendon Press, 1979, 35.

<sup>13</sup> Hall, *Melito of Sardis*, 87.

<sup>14</sup> Robert Grant, *Irenaeus of Lyon*. London: Routledge, 1997, 96.

<sup>15</sup> Grant, *Irenaeus of Lyon*, 98.

opere, în care autorul își îndeamnă cititorii să păstreze *regula fidei*, putem observa:

Așa că credința ne procura aceasta, așa cum bătrânii, ucenicii apostolilor, ne-au predat-o: în primul rând, ea ne îndeamnă să ne amintim că am primit botezul pentru iertarea păcatelor, în numele lui Dumnezeu Tatăl și în numele lui Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care a fost întrupat, a murit, a înviat și în Duhul Sfânt al lui Dumnezeu; și că acest botez este pecetea vieții veșnice și a renașterii către Dumnezeu, astfel încât să nu mai fim fiii oamenilor muritori, ci fiii lui Dumnezeu cel veșnic și nemuritor. (Irineu, *Despre predicarea apostolică* 3)<sup>16</sup>

În paragrafele 31-33 ale aceleiași lucrări, găsim un pasaj mai amplu în care autorul expune motivele teologice ale întrupării și nașterii lui Isus dintr-o fecioară. Acesta argumentează că era necesar să se restabilească comuniunea cu Dumnezeu, care fusese pierdută din cauza neascultării primilor oameni, și că această restaurare era posibilă prin nașterea celui care s-a născut printr-o fecioară, întrucât a fost rezultatul ascultării acesteia.<sup>17</sup>

Tertulian, în prima secțiune a lucrării sale *Despre acoperirea fecioarelor*, furnizează un rezumat al *regula fidei*, conținând cele mai cruciale elemente ale unui credo, rezumat în felul următor:

Regula credinței este într-adevăr una, singură, imobilă și nereformabilă; regula, și anume credința într-un singur Dumnezeu, Atotputernicul Creator al universului, și a Fiului Său Isus Hristos, născut din Fecioara Maria, răstignit sub Ponțiu Pilat, înviat a treia zi din morți, luat în ceruri, șezând acum la dreapta Tatălui, destinat să vină să judece viii și morții prin învierea trupului, precum și a spiritului. (Tertulian, *Despre acoperirea fecioarelor* 1)<sup>18</sup>

În tratatul său *Prescripții împotriva ereziilor*, Tertulian adoptă o abordare mai figurativă pentru a descrie misterul întrupării. El susține că regula credinței prescrie că

Există un singur Dumnezeu, Care nu este altul decât Ziditorul lumii, Cel ce a făcut toate din nimic, prin Cuvântul Sau Cel născut înainte de toate. Cuvântul s-a numit

---

<sup>16</sup> Behr John. (ed.), *Irenaeus of Lyon: On the Apostolic Preaching*. Crestwood: St. Vladimir's Seminary Press, 1997, 42.

<sup>17</sup> Behr, *Irenaeus of Lyon*, 61–62.

<sup>18</sup> Tertulian, *Despre acoperirea fecioarelor*. In: <https://www.newadvent.org/fathers/0403.htm> (accessat 12. 09. 2023.).

Fiul Său; în numele lui Dumnezeu s-a arătat patriarhilor în felurite chipuri, a grăit mai apoi fără de încetare prin prooroci, s-a coborât în sfârșit în Fecioara Maria, prin Duhul lui Dumnezeu Tatăl și prin puterea Lui, trup s-a făcut în pântecele ei și, născându-se din ea, a devenit Iisus Hristos. El ne-a propovăduit o noua lege și o nouă făgăduință, a împărăției cerurilor; a săvârșit minuni și a înviat a treia zi; s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui. În locul Său a trimis puterea Duhului Sfânt, Care să călăuzească pe cei ce au crezut în El; și iarăși va veni cu slava, ca să ia cu Sine pe sfinții Săi, întru viața cea veșnică, dându-le lor bucuria făgăduințelor cerești, și ca să condamne focului de veci pe cei nelegiuți, după învierea tuturor și după restabilirea trupului fiecărui. (Tertulian, *Prescripții împotriva ereziilor* 13)<sup>19</sup>

În prefața lucrării sale intitulată *Despre principii*, Origene sintetizează esența creștine, iar în pasajul referitor la întrupare, subliniază cu accent clar antignostic că atât întruparea Fiului, cât și toate evenimentele ulterioare au fost de o realitate incontestabilă:

Mai credem că Același Iisus Hristos, Care a venit în lume, S-a născut din Tatăl mai înainte de orice făptură. După cum a ajutat pe Tatăl la zidirea întregii lumi, căci după cum ni se spune la Evanghelie «toate prin El s-au făcut», tot așa în vremile cele mai de pe urmă S-a golit pe Sine de mărirea veșnică și S-a făcut om, luând trup de om și rămânând cu trup, cu toate că era Dumnezeu. A luat asupra-Și trup asemenea trupului omenesc, cu singura deosebire că S-a născut dintr-o fecioară și din Duhul Sfânt, iar întrucât acest Iisus Hristos S-a născut și a pățimit cu adevărat, iar nu numai în chip aparent, a murit într-adevăr de moarte obișnuită, dar a și înviat cu adevărat din morți, iar după înviere a petrecut un timp împreună cu ucenicii Săi și în cele din urmă S-a înălțat la cer. (Origene, *Despre principii*, Prefață 4)<sup>20</sup>

În lucrările păstrate ale lui Adamantius, cunoscut și sub numele de Pseudo-Origene, găsim mărturii care afirmă că Fiul întrupat este de aceeași esență și coetern cu Tatăl și că, în „ultimele timpuri”, El a luat natura umană dintr-o fecioară, S-a

---

<sup>19</sup> Tertulian, *Prescripții împotriva ereziilor*. In: <https://www.newadvent.org/fathers/0311.htm> (accesat 12.09.2023.); Nicolae Chițescu et al. (ed.), *Apologeți de limba latină*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, 147–148.

<sup>20</sup> Origene, *Despre principii*, Prefață. In: <https://www.newadvent.org/fathers/04120.htm> (accesat 12.09.2023.); Teodor Bodogae (ed.), *Origen: Scrieri alese*. Partea a treia. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982, 39.

născut ca un om, a fost răstignit și a înviat din morți (Adamantius, *Despre credința corectă în Dumnezeu* 4:12-14).<sup>21</sup>

Putem observa că, pe de o parte, toate aceste afirmații, asemănătoare cu crezul și formulările *regula fidei*, explorează misterul întrupării în contextul întregii vieți a lui Isus Hristos, inclusiv aspectele escatologice. Pe de altă parte, aceste mărturii sunt plasate într-un context apologetic, servind drept apărare a adevăratei credințe împotriva gnosticilor și altor eretici.

## 2. Crezurile timpurii creștine despre încarnare

Unul dintre cele mai larg utilizate crezuri în creștinism este cunoscut sub numele de Crezul Apostolic. Textul acceptat (*textus receptus*) al acestui crez datează din sfârșitul secolului al VIII-lea.<sup>22</sup> Se presupune că acest crez a evoluat din presupusul Vechi Crez Roman, care datează din secolul al IV-lea, deși textul exact al acestui crez nu mai există. Cu toate acestea, cercetătorii au încercat să-l reconstruiască pe baza altor crezuri care au fost formate în jurul Vechiului Crez Roman și care au fost folosite în diverse biserici din Imperiul Roman și statele succesoare ale acestuia. În această secțiune a prezentării mele, voi oferi o privire de ansamblu asupra celor mai semnificative crezuri, evidențiind modul în care ele exprimă învățătura despre întruparea lui Isus Hristos.

Pe papirusul liturgic de la Deir Balyzeh, datând din secolul al VI-lea, putem găsi o formă veche a Crezului, care a fost datată de diferiți cercetători în intervalul cuprins între secolul al II-lea și al IV-lea.:

Mărturisește credința...

Cred în Dumnezeu, Tatăl Atotputernic,  
Și în unicul Său Fiu, Domnul nostru, Isus Hristos,  
Și în Duhul Sfânt,  
Și în învierea trupului,  
Și în Sfânta Biserică catolică.<sup>23</sup>

---

<sup>21</sup> Robert Pretty, (ed.), *Adamantius: Dialogue on the True Faith in God*. Leuven: Peeters, 1997, 142–146.

<sup>22</sup> Liuwe Westra, *The Apostles' Creed. Origin, History and Some Early Commentaries*. Turnhout: Brepols, 2002, 22.

<sup>23</sup> Leith John, *The Creeds of the Churches. A Reader in the Christian Doctrine from the Bible to the Present*. Louisville: John Knox Press, 1982, 19.



În ceea ce privește întruparea Domnului Isus Hristos, acest Crez conține doar o informație: și anume că El este „unicul Fiu” al lui Dumnezeu, care este „Tatăl Atotputernic”.

În Crezul de botez din începutul secolului al III-lea, atribuit lui Hippolytus din Roma, formulat sub forma unei serii de întrebări, care probabil ar putea fi o formă timpurie a Crezului Vechi Roman, descoperim un pasaj mai detaliat cu privire la întruparea lui Isus Hristos:

Crezi în Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care a fost născut prin Duhul Sfânt din Fecioara Maria, Care a fost răstignit sub Ponțiu Pilat (...)?<sup>24</sup>

Acest fragment din pasajul cristologic al Crezului lui Hippolytus afirmă că Isus Hristos este Fiul lui Dumnezeu și conține două detalii cu privire la întruparea Sa: pe de o parte, se pune accentul asupra faptului că El „a fost născut prin Duhul Sfânt” (διὰ πνεύματος ἁγίου), iar, pe de altă parte, că întruparea Sa a avut loc „din Fecioara Maria” (ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου).

Liuwe Westra oferă o reconstrucție a Vechiului Crez Roman, elaborată de către Kattenbusch, care prezintă întruparea lui Isus Hristos cu următoarele cuvinte:

*et in Christum Iesum, filium eius unicum dominum nostrum qui natus est de spiritu sancto et Maria uirgine.*<sup>25</sup>

Conform acestei reconstrucții, Crezul Vechi Roman ar fi conținut două epitete ale lui Isus Hristos: El era „unicul Fiu al lui Dumnezeu” și „domnul nostru”. În ceea ce privește încarnarea, întâlnim afirmația că El „s-a născut de la Duhul Sfânt și Fecioara Maria”.

În Bisericile Occidentale au fost dezvoltate mai multe versiuni ale Crezului Vechi Roman, numite „crezuri filiale” (sau crezuri descendente; termenul folosit în bibliografia de specialitate în limba engleză este: „daughter Creed”). În ceea ce privește informațiile referitoare la încarnarea Domnului Isus Hristos, ele pot fi împărțite în două grupuri. Primul grup include Crezul din Milano (atribuit lui Augustin) și crezurile folosite în bisericile din Hispania. Pasajul referitor la întrupare în aceste crezuri este identic cu formularea Crezului Vechi Roman reconstruit: *et*

---

<sup>24</sup> Leith, *The Creeds of the Churches*, 23.

<sup>25</sup> Westra, *The Apostles' Creed*, 27.

*in Christum Iesum, filium eius unicum dominum nostrum qui natus est de spiritu sancto et Maria uirgine.*<sup>26</sup> Celălalt grup de „crezuri filiale” ale Crezului Vechi Roman este reprezentat de crezurile din Milano (crezul lui Ambrozie), Aquileia, Ravenna, Torino, Remesiana, Hippo, Cartagina, Ruspe și altele, care formulează pasajul referitor la încarnare în felul următor: *et in Iesum Christum, filium eius unicum, Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu sancto ex Maria uirgine.* Singura diferență între Crezul Vechi Roman reconstruit și acest grup de crezuri filiale este schimbarea conjuncției *et* ‘și’ cu prepoziția *ex* ‘din’. Conform acestor crezuri, Isus Hristos „s-a născut de la Duhul Sfânt, din Fecioara Maria”. În Crezul liturgic mozarab găsim o adăugire, și anume că Isus Hristos s-a născut de la Duhul Sfânt din pântecul Mariei Fecioara: *et in Iesum Christum, filium eius unicum, Dominum nostrum, natum de Spiritu sancto ex utero Mariae virginis.*

În crezurile unor Biserici din Gallia a apărut un element nou care încearcă să explice misterul întrupării divine. Conform acestei variante textuale, Isus Hristos nu a fost „născut de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria” sau „născut din Duhul Sfânt din Maria Fecioara”, ci a fost „concept de Duhul Sfânt și născut din Maria Fecioara”. Astfel, în Crezul lui Faustus de Riez, Cyprianus de Toulon găsim formula *et in filium eius, dominum nostrum Iesum Christum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria uirgine.* Caesarius de Arles folosește de asemenea formula concepției de către Duhul Sfânt, crezul său fiind unic datorită epitetelor adiționale „unic-născut” și „etern” folosite pentru a sublinia natura divină, statutul de domn și demnitatea lui Isus Hristos: *et in filium eius unigenitum sempiternum Iesum Christum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria uirgine.*

În crezurile Sinoadelor Ecumenice, misterul întrupării este explicat într-un mod care are ca scop să evidențieze natura divină a lui Isus Hristos și consubstanțialitatea Lui cu Dumnezeu Tatăl. În Crezul Sinodului de la Niceea, găsim următoarea formulare referitoare la întruparea lui Isus Hristos:

---

<sup>26</sup> Textul crezurilor grecești și latine citate în următoarele paragrafe nu vor primi o referință bibliografică separată, ele se regăsesc în: August Hahn – Ludwig Hahn – Adolf von Harnack (ed.), *Bibliothek der Symbole und Glaubensregeln der Alten Kirche*. Breslau: Verlag von E. Morgenstern, 1897, și în Westra, *The Apostles' Creed*.

Textul original	Traducere
καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς [μονογενῆ, τοὔτεστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ,] Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, [τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ,] τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα...	Și într-un singur Domn Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl [unicul născut; adică, din esența Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu,] Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, de aceeași esență cu Tatăl; prin care toate s-au făcut [atât în cer cât și pe pământ]; Cel care, pentru noi oamenii, și pentru mântuirea noastră, a coborât și S-a încarnat și S-a făcut om...

Crezul Sinodului de la Constantinopol din anul 381 conține unele modificări și adăugiri, dar scopul său principal rămâne același ca și cel al Sinodului de la Niceea, fiind adaptat la noile întrebări teologice care au apărut în intervalul de timp dintre cele două sinoade (adăugirile sunt scrise cu litere cursive):

Textul original	Traducere
Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ; δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο; τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους	Și într-un singur Domn Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, <i>unicul născut</i> , născut din Tatăl <i>înainte de toți vecii</i> , Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, de aceeași esență cu Tatăl; prin care toate s-au făcut; Cel care, pentru noi oamenii,

καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν	și pentru mântuirea noastră,
κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν	a coborât <i>din ceruri</i> ,
καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ	și S-a încarnat <i>din Duhul Sfânt și din Fe-</i>
Μαρίας τῆς παρθένου	<i>cioara Maria</i> ,
καὶ ἐνανθρωπήσαντα...	și S-a făcut om...

Putem observa că termenul „unicul născut” este utilizat aici fără explicația din Crezul de la Niceea („adică, din esența Tatălui”), în timp ce pasajul „născut din Tatăl” este extins cu o clauză temporală care subliniază natura eternă a lui Hristos: „născut din Tatăl înainte de toți vecii”. Acțiunile făcute de Hristos „pentru noi și pentru mântuirea noastră” sunt explicate mai detaliat decât în Crezul de la Niceea, unde citim că „a coborât, S-a încarnat și S-a făcut om”. În schimb, în formula Crezului de la Constantinopol găsim că El „a coborât din Ceruri” și că „S-a încarnat din Duhul Sfânt și din Fecioara Maria” (așa cum am văzut deja în Vechiul Crez Roman).

În crezurile siriace anterioare dezbaterilor teologice din epoca Sinoadelor Ecumenice, modul obișnuit de a descrie întruparea lui Isus Hristos era utilizarea termenilor „a îmbrăcat un trup” și „a îmbrăcat omenirea noastră”. După apariția controverselor cristologice, în crezurile formale sau oficiale care mărturiseau credința în întruparea lui Isus Hristos, au fost adăugate unele completări, cum ar fi „a devenit încarnat” (Isaac de Antiohia, Philoxenus) sau „s-a încarnat”. Cu toate acestea, expresia tradițională „a îmbrăcat un trup” a continuat să fie folosită. Pentru a ilustra formularea doctrinei despre întruparea divină în crezurile siriace timpurii, voi cita trei exemple. În primul caz, crezul lui Aphraates (337–345 d.Hr.), care poate fi reconstruit din omiliile sale:

[Și în Domnul nostru Isus Hristos] Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, Rege, Fiul Regelui, Lumină din Lumină, Fiul, și Sfetnic, și Călăuză, și Cale, și Mântuitor, și Păstor, și Strângător, și Ușă, și Perla, și Lampă, și Cel întâi-născut din toate făpturile, Care a venit și a îmbrăcat un trup din Fecioara Maria (din sămânța casei lui David, din Duhul Sfânt), și a îmbrăcat omenirea noastră...<sup>27</sup>

În *Actul lui Toma* din secolul al III-lea:

<sup>27</sup> R. Connolly, *The Early Syriac Creed*. In: *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* 7 (1906), 209–210 (202–223); H. Pass, *The Creed of Aphraates*. In: *The Journal of Theological Studies* 9 (1908), 280 (267–284).

și în Isus Mesia, Fiul Său, Unul-Născut, Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, Cel Viu, Fiul Celui Viu, Care a venit dinafara și a îmbrăcat un trup, și a devenit om, din Fecioara Maria...<sup>28</sup>

În final, în *Învățătura lui Addai*:

[Cred în] Isus Hristos... Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, Fiul Regelui, Care a coborât din ceruri și a îmbrăcat un trup, și a devenit om... prin nașterea Sa dintr-o Fecioară...<sup>29</sup>

### 3. Concluzii

„Imaginile” din istoria doctrinei și a Crezurilor, prezentate mai sus, arată în mod evident că doctrina și modul de gândire creștin despre întruparea divină s-au format pe o perioadă lungă de timp și au fost modelate în principal de dezbaterile teologice despre Sfânta Treime și cristologie. Împrejurările istorice și teologice au făcut necesară înlocuirea formulărilor mai simple ale credinței cu declarații mai complexe care să poată oferi un răspuns la întrebările apărute și să fie un punct de ancorare împotriva ereziei. Conținutul pasajului cristologic din crezuri privind întruparea lui Isus Hristos are următoarele elemente principale:

- numele lui Isus Hristos;
- relația Sa cu Dumnezeu;
- descrierea întrupării.

În ceea ce privește descrierea întrupării, putem observa că există doi „actori”: Duhul Sfânt și Fecioara Maria. În crezurile cele mai timpurii, formularea este foarte simplă: Isus s-a „născut din Duhul Sfânt și din Maria”. Mai târziu, pentru a evita ideea de hierogamie, această formulare a fost modificată în *natus de Spiritu ex Maria* („născut de la Duhul Sfânt din Maria”), în timp ce forma finală a fost dată de Bisericile Galice: „conceput de Duhul Sfânt, născut din Maria”. În textele crezurilor Sinoadelor Ecumenice, datorită întrebărilor teologice aflate în dezbateri, apar remarci referitoare la natura lui Isus Hristos, demonstrând consubstanțialitatea lui cu Dumnezeu Tatăl.

---

<sup>28</sup> Connolly, *The Early Syriac Creed*, 218.

<sup>29</sup> Connolly, *The Early Syriac Creed*, 220.

